

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 йилдан нашр этилади
Йилда 6 марта чиқади

6-2019

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

А.Бердиалиев, М.Зокиров	
Лингвистик интерференция ва унинг ўзбек-тожик тиллари контактига алоқаси	88
Ш.Турдиматова	
Функционимлар ва уларнинг тил луғат таркибининг макроқурилмалар тизимига мансуб ҳодисалар билан ўзаро муносабати ҳақида	92
М.Эргашев	
Инглиз ва ўзбек тилларида “феълли боғланиш” лисоний категория сифатида	98
Х.Исмоилов	
Суд нутқининг социолингвистик таҳлилига доир	101

ИЛМИЙ АХБОРОТ

Г.Тиллабаева	
Биринчи тартибли чизиқли оддий дифференциал тенгламалар учун кўп нуқтали чегаравий масала	105
М.Аҳмедов, Х.Далиев, М.Онаркулов	
(ВIXSB1-X) 2TE3 поликристалл тензосезгир пленкаларнинг электронографик таҳлили	109
М.Ҳакимов, М.Маматкулов	
Табиий шарбат олиш учун мева ва сабзавотларни қайта ишлайдиган ШҚМ-18 қурилманинг амалдаги намунасини ишлаб чиқиш	112
М.Холиков	
Паразитизмнинг пайдо бўлиши ва оқибатлари	114
Ф.Адилов	
Ўзбекистон ва Озарбайжон халқлари ўртасидаги маданий ҳамкорлик алоқалари (кино ва театр соҳаси мисолида)	116
Т.Тургунбаев	
Кимёвий қуролларнинг яратилиш тарихи, жанговар қўлланилиш тавсифи ва уларнинг инсон организмга таъсири	119
Э.Тажимирзаев	
Фарғона водийси қишлоқларидаги маданий муассасалар фаолияти тарихидан (кино санъати мисолида)	123
Р.Аҳмедова	
Фарғона физиотерапия институтининг ташкил топиш ва фаолияти тарихидан (1923-1950 йиллар) ...	126
В.Ишқуватов	
Ўзбекистонда маҳалланинг моҳияти ва ўзига хослиги	129
К.Пулатов	
XX аср 50-йиллар охири 60-йиллар бошида Ўзбекистонда ижтимоий ва сиёсий ҳаёт (Фарғона водийси мисолида)	132
С.Мўминов, Ш.Мўминов	
Мутолаа маданиятининг лингвокультурологик тамойиллари	135
Б.Жўраева	
«Қорамол» ЛМГи асосида шаклланган ўзбек халқ мақолларининг услубий хусусиятлари	137
М.Назирқулова	
9-синфда Фурқатнинг “Фасли навбаҳор ўлди” ғазали матни устида ишлаш	140
М.Саидқабарова	
Қиссадан ҳиссанинг ғоявий-фалсафий функциялари	144
М.Деҳқонова	
Наим Каримов ижодининг ойбекшунослик тараққиётидаги ўрни	147
Ф.Анварова	
Бошланғич синфларда инглиз тилини тинглаб тушуниш орқали ўқитиш бўйича айрим тавсиялар	151
И.Қирғизов, Ғ.Нажметдинов, А.Исмоилов	
Муסיқий таълимда аждодлар меросидан фойдаланиш амалиёти	154
Ф.Эркабаева	
Замонавий маҳобатли рангтасвир санъатида мусаввир ижодининг нафис чизгилари	156
А.Хасанов	
Ҳарбий таълим факультети талабаларининг ўқув йиғинлари даврида жисмоний машқлар билан шуғулланиш шакллари ҳамда воситаларини аниқлаш	159

ФАНИМИЗ ФИДОЙИЛАРИ

Аҳмаджон Қўшақович Ўринов	163
--	-----

БИБЛИОГРАФИЯ

Библиография	166
--------------------	-----

УДК: 371+371.2

9-СИНФДА ФУРҚАТНИНГ “ФАСЛИ НАВБАҲОР ЁЛДИ” ҒАЗАЛИ МАТНИ УСТИДА ИШЛАШ

РАБОТА НАД ТЕКСТОМ ГАЗЕЛИ ФУРКАТА "ФАСЛИ НАВБАҲОР ЁЛДИ" В 9-м КЛАССЕ

WORKING ON TEXT OF GHAZELLE OF FURKAT'S "ФАСЛИНАВБАҲОРЎЛДИ" IN THE 9TH FORM

М.Назирқулова

Аннотация

Мақолада Фурқатнинг “Фасли навбахор ёлди” ғазалини ўрганишда қўлланиладиган педагогик технологияларнинг самарадорлиги хусусида фикр юритилган.

Аннотация

В статье рассматривается эффективность педагогических технологий, используемых при изучении газели Фурката «Фасли навбахор улди».

Annotation

The article discusses the effectiveness of pedagogical technologies in the study of Furkat's ghazelle.

Таянч сўз ва иборалар: Фурқат, ғазал, педагогик технологиялар, тилсим шарлари, кластер, ФСМУ технологияси, “Ким топагон? Ким зукко?” ўйини.

Ключевые слова и выражения: Фурқат, газель, педагогические технологии, языковые шары, кластер, технология ФГМУ, игра «Кто находчив? Кто умён?».

Keywords and expressions: Furqat, ghazelle, pedagogical technologies, language balloons, cluster, FSMU technology, the game of “Who is quick? Who's clever?”

Бугунги кунда энг долзарб мақсадида дарс жараёнларига янги муаммолардан бири ёшларимизни мустақил фикрлайдиган шахслар қилиб тарбиялашдир. Бунда, албатта, бадиий адабиётнинг ўрни катта. Бадиий адабиётга бўлган қизиқишни ёшларда мактаб давриданоқ шакллантириш зарур. Бунинг учун мактаб адабий таълимидаги адабиёт дарсларини қизиқарли ташкил этиш учун ўқитувчи янги ёндашувни ташкил этиш лозим.

Психологларнинг таъкидлашича, ўқув жараёни турли усуллар ёки дидактик ўйинлар асосида ташкил қилинса, берилаётган билимлар узоқ вақт ўқувчиларнинг ёдида сақланади. Чунки бундай дарслар тескари алоқа тамойиллари асосида амалга оширилади. Бу жараёнда ўқитувчи ўқувчиларнинг фикрларини тинглаб, уларнинг билимларини бойитади ва бу билимлар ўқувчиларнинг ўзларига яна қайтариб берилади. Бундай дарсларнинг афзаллиги, уларда назария ва амалиётнинг уйғунлигида олиб борилишидир. Улар бир бутунлик ҳосил қилмас экан, адабий таълимнинг туб мақсадида узилиш юз бериб, ўқувчида адабий материални ўзлаштиришга бўлган иштиёқ бирмунча сўниб қолади. Ана шу ноқулайликларнинг олдини олиш

мақсадида дарс жараёнларига янги педагогик технологияларни жорий қилиш ва улардан самарали фойдаланиб бориш талаб этилади.

Амалдаги дастурларга кўра, умумий ўрта таълим мактабининг 9-синф ўқувчилари учун чоп этилган адабиёт дарслигида Фурқат ва унинг ғазалларини ўрганишга 2 соат ажратилган. Бу вақт ичида адибнинг ҳаёти ва ижодий фаолияти ҳақида мухтасар маълумот берилади. Бунда ўқитувчи “Тилсим шарлари” усулидан фойдаланиши мумкин. Мазкур усул шартига кўра куйида берилган шарлардаги маълумот ва саналардан Фурқат ҳаёти ва ижодий фаолиятига оидлари аниқланади. (1-илова) Агар шарт тўғри бажарилса, шарлар остидан бугунги мавзу номи келиб чиқади. (2-илова)

Бу усул ўқувчилар дарсни қай даражада ўзлаштирганликларини билиш ҳамда дарсдаги фаолликларини аниқлаш учун самарали методлардан бири ҳисобланади. Шу билан бир қаторда янги дарс мавзуси ноанъанавий усулда ўқувчиларга ҳавола этилади.

Бугунги дарс мавзуси проэктор орқали

М.Назирқулова – Фарғона шаҳар 23-умумий ўрта таълим мактабининг она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси.

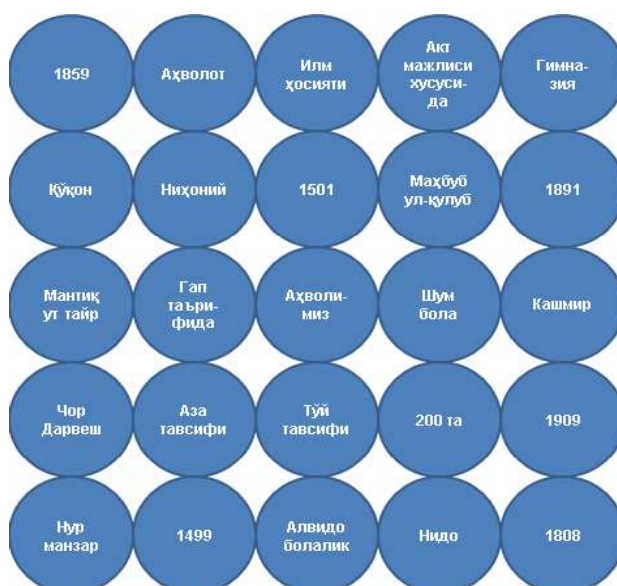
намойиш этилади ва ғазал матни ифодали ўқиб берилади. Сўнгра ўқувчиларга ғазалдаги образларни аниқлаш топшириғи

берилади. Бунда “Кластер” методидан фойдаланилади. (3-илова)

1-илова

2-илова

3-илова

Ғазал образларига тавсиф

№	Ғазаллар билан боғлиқ образлар	Қўшлар билан боғлиқ образлар	Гуллар билан боғлиқ образлар	Табиат ҳодисалари билан боғлиқ образлар
1.	баҳор	бўлбўл	нарғиз	момақалдироқ
2.	қиш	қўмри	ёсуман	чақмоқ
3.				
4.				

Мутахассислар бирор мавзу бўйича кластер тузишни ҳали мавзуни мукаммал ўрганмасдан олдин амалга оширилса, яхши самара беришини таъкидлайдилар.

Кластер тузиш кетма-кетлиги қуйидаги тартибда бўлади:

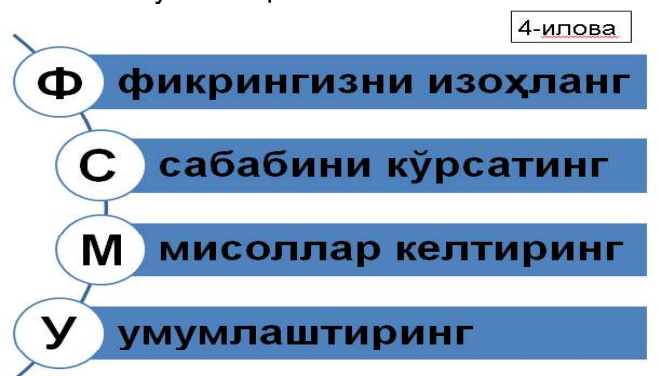
1. Синф ёзув тахтасига ёки ёзув тахтаси ўртасидаги катта қоғоз варақча мавзу ёки “калит сўз” ёхуд “калит бирикма” ёзилади.

2. Ўқувчиларга бу мавзуга оид тушунчаларни ифодаловчи сўзлар ёзиш топшириғи берилади.

3. Мавзуга оид тушунчалар ва ғоялар ўртасида ўзаро боғланиш бўлиши лозимлиги таъкидланади.

Галдаги вазифа сифатида ФСМУ технологияси асосида гуруҳларга алоҳида-алоҳида саволлар берилади.

1-гуруҳга Мазкур ғазал мавзунини аниқланг?

2-гуруҳга Ғазал матни билан танишиш орқали Фурқатнинг табиат мавзусига мурожаати тўғрисида фикр юритинг?

3-гуруҳ. Мазкур ғазалнинг охириги байтида жамият ҳаётига оид фикр илгари сурилган деган фикрга муносабатингизни билдиринг?

Ўқувчиларнинг жавоблари тинглангач, ўқитувчи томонидан уларнинг фикрлари умумлаштирилади. Ўқув жараёнида бундай усуллардан фойдаланиш, дарс самарадорлигини ошириш билан бирга ўқувчиларнинг мустақил фикрлаш қобилиятларини ҳам ўстиради.

“Ким топағон? Ким зукко?” ўйини ўтказилади. Бунда ғазал матни ёзилган А4 ҳажмдаги қоғоз гуруҳларга тарқатилади. Ўқувчиларга ғазал байтларида қўлланган бадиий санъатларни гуруҳлар топадилар.

Фасли навбахор ўлди, кетибон зимистонлар,
Дўстлар, ғаниматдур, сайр этинг гулистонлар.

Субҳидам тушуб шабнам бўлди сабзалар хуррам
Гул уза томиб кам-кам ёғди абри найсонлар

Настарон ювиб юзни, ёсуман тузиб ўзни,
Наргиз очибон кўзни интизори ёронлар.

Бир саҳар эдим уйғоқ: ўт тутошти оламға,
Тоғлар чекиб ларза, титради биёбонлар.

Қумрилар қилиб ку-ку, булбул айлабон чаҳ-чаҳ
Сарв гул уза доим тортар оҳ-у афғонлар.

Булбул ўқуғоч йиғлаб субҳидам хазон фаслин,
Ғунча қон ютуб, юз чок этти гул гирибонлар.

Кечтилар вафо аҳли қолмайин тутиб савсан,
Кийди кўк қилиб сунбул зулфини паришонлар.

Куймасун бу савдода не учун димогимким,
Ранж-у ғуссада доно, кечса шод нодонлар.

Жавобларни текшираамиз:

1-Байт. Тазод: зимистон- навбахор

2-Байт. Таносуб: субҳ, шабнам, сабза, гул

3- Байт. Таносуб: настарон, ёсуман, наргиз

Жонлантириш: настароннинг юз ювиши

4- Байт.Ташбеҳ: момақалди роқ ва чақмоқ-биёбонларни титраши ва оламга ўт туташига ўхшатишмоқда

5- Байт.Таносуб: булбул, қумри; сарв, гул

6- Байт.Ташбеҳ: ғунчанинг қизиллиги ва очилиши- қон ютиб, ёқасин 100 чок қилишга ўхшатишмоқда

7- Байт.Ташбеҳ: сунбул- кўк кийиб аъза тутган образга қиёсланмоқда

8- Байт.Тазод: ранж-у ғуссса-шод; доно-нодон

Хулоса сифатида айтиш мумкинки, юқорида таълим жараёнига тадбиқ этиш юзасидан тавсиялар берилган инновацион технологиялар ўқувчиларнинг ижодий фаоллигини ўстиришга, мустақил фикр юритишларига амалий ёрдам беради ҳамда таълим самарадорлигини ошишига имкон яратади.

Адабиётлар:

1. Гоноболин Ф.Н. Психология. –Т.: Ўқитувчи, 1976.
2. Йўлдошев Ў. Педагогика схема ва жадвалларда. –Т., 2015.
3. Тожибоев Р. 11-синфда Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий ижодини ўрганишда кластер усулидан фойдаланиш. – Т., 2008.
4. Йўлдошев Қ., Қодиров В., Йўлдошбеков Ж. Адабиёт. 9-синф учун дарслик. – Т.: Ўзбекистон, 2019.

(Тақризчи: Ҳ.Жўраев – филология фанлари доктори).